

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРАТИ

МИРЗО УЛУҒБЕК НОМИДАГИ
ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ УНИВЕРСИТЕТИ

АБДУЛЛА УЛУҒОВ

ЎЗБЕК ДРАМАТУРГИЯСИ

ТОШКЕНТ – 2004

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

МИРЗО УЛУҒБЕК НОМИДАГИ
ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ УНИВЕРСИТЕТИ

АБДУЛЛА УЛУҒОВ

ЎЗБЕК ДРАМАТУРГИЯСИ

Университетлар, педагогика институтлари, санъат олий ўқув юртлари
талабалари учун ўқув қўлланма

ТОШКЕНТ – 2004

Мазкур ўқув қўлланмада университетлар, педагогика институтлари, синглат олий ўқув юртлари талабалари учун мўлжалланган ўқув дастури тақдим қилиниб, адабиётнинг драма тури, унинг эпос ва лирика турларидан фарқли жиҳатлари, драма, комедия ва трагедиянинг жанр хусусиятлари, ҳозирги ўзбек адабиётида драма турига мансуб асарларнинг ўрни кўрсатилган ҳамда Махмудхўжа Бехбудий, Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий, Фитрат, Мақсуд Шайхзоданинг драматург сифатидаги фаолияти ёритилган.

Тақризчи: Улуғбек Долимов, филология фанлари номзоди, доцент

Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети Илмий кенгашининг 2004 йил 28 сентябрдаги мажлиси (2-баённома)да ўқув қўлланма сифатида наشرга тавсия этилган.

КИРИШ

Адабиёт санъатнинг юксак тури саналади. У «сўз санъати» деб аталади. Адабиёт уч турга бўлинади: эпос, лирика ва драма. «Ўзбек драматургияси» фанининг асосий мақсади сўз санъатининг таркибий қисми бўлган драма тури, унинг тарихи, тараққиёти, ҳозирги ҳолати ҳақида зарур тушунча, тасаввур беришдир. Бу фан инсоният маданияти тарихи, санъатининг ижтимоий аҳамияти, ўзбек сахна санъати билан таништириш жиҳатидан аҳамиятлидир. «Ўзбек драматургияси» фани адабиёт тарихи, адабиёт назарияси, адабий танқидчилик, тарих, фалсафа, тилшунослик каби фанлар билан узвий алоқадор.

АСОСИЙ ҚИСМ

Санъат – инсоният маданияти асоси. Санъат турлари. Адабиёт – санъатнинг юксак тури. Сўз – адабиётнинг асосий ва ягона қуроли. Сўзнинг инсон тасавурида турли манзаралар ҳосил қилиш имкони. Адабиётда инсон ҳаёти, унинг дунёси санъатнинг бошқа турларига нисбатан кенгрок ифодаланиши.

Адабиёт эпос, лирика, драмадан таркиб топиши. Бу турларнинг умумий ва ўзига хос хусусиятлари. Эпос, лирика, драманинг санъатнинг бошқа турларига нисбатан оммабоплиги, халқчиллиги. Эпос, лирика, драма асарларида ҳаёт ходисалари ўхшатиш, айнан гавдалантириш орқали кўрсатилиши. «Инсон бошқа мавжудотлардан ўзининг ўхшатиш қобилятига эга эканлиги билан ҳам фарқланади, ҳатто, дастлабки билимларни у ўхшатишдан олади ва бу жараён самаралари барчага ҳузур бағишлайди» (Аристотель). Эпос, лирика, драма турли халқлар адабиётида ҳар хил пайтда шакллангани. Лирика эпос ва драма туридаги асарлар учун ҳам хослиги. «Зевс яратган ҳамма нарсаларни Прометей олови жонлантиргани каби у (лирика – А.У.) ҳам стихия каби поэзия турларини жонлантиради» (Жон – Пол Рихтер).

Драма – лирика ва эпосни мужассам этувчи тур. Юнон адабиётида эпос ва лирика уйғунлашуви натижасида драма пайдо бўлгани. Эпосда воқеа асосий ўрин тутуши. Лирика сезги – туйғу, ҳиссиётларни ифодаланишга асосланиши. Драмада инсон олами, унинг ички ва ташқи қиёфаси бевосита

Мустақил иш мавзулари

1. Драма – адабиёт тури.
2. Қадимги юнон театр санъати.
3. Эсхилнинг «Шоҳ Эдип» трагедияси.
4. Шекспирнинг «Ҳамлет» трагедияси.
5. Фитратнинг «Абдулфайзхон» трагедияси.
6. Ҳамза – драматург.
7. Шароф Бошбековнинг «Темир хотин» драмаси.

Асосий адабиётлар

1. Аристотель. Поэтика. – Тошкент: Адабиёт ва санъат нашриёти, 1980.
2. Султонов И. Адабиёт назарияси. – Тошкент: «Ўқитувчи», 1980
3. Хализев В.Е. Драма как род литературы. (поэтика, генезис, функционирование). – Москва, «Высшая школа», 1986.
4. XX аср ўзбек адабиёти тарихи: Университетлар ва педагогика институтлари бакалавр ихтисослигини оловчилар учун дарслик/ Н.Каримов, С.Мамажонов, Б.Назаров ва бошқалар/. – Тошкент: “Ўқитувчи”, 1999.

Қўшимча адабиётлар

1. Абдусаматов Ҳ. Драма назарияси. – Тошкент: Адабиёт ва санъат нашриёти, 2000.
2. Авлоний А. Танланган асарлар. – Тошкент: «Маънавият», 1998.
3. Адабиёт назарияси. Икки жилдлик. – Тошкент: «Фан», 1978 – 1979.
4. Бахтин М.М. Литературно-критические статьи. – Москва, Художественная литература, 1986.
5. Бахтин М.М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса. 2-е изд. – Москва, «Художественная литература», 1990.
6. Белинский В.Г. Танланган асарлар. – Тошкент: Ўздавнашр, 1955.
7. Бехбудий М. Танланган асарлар.–Т.: “Маънавият”, 1997.
8. Добролюбов Н.А. Адабий-танқидий мақолалар. – Тошкент: Ўздавнашр, 1959.
9. Жўраев Қ. 20-йиллар ўзбек драматургияси. – Тошкент: “Ўқитувчи”, 1995.
10. Имомов Б. Драматургик маҳорат сирлари. – Тошкент: Адабиёт ва санъат нашриёти, 1991.
11. Қодирий А. Ўткан кунлар. – Тошкент: Адабиёт ва санъат нашриёти, 1974. – 400 б.
12. Қодиров М. Ўзбек халқ томоша санъати. – Тошкент, 1981.
13. Раҳмонов М. Узбекский театр с древнейших времен до 1917 года. – Тошкент, 1981.
14. Ризаев Ш. Жадид драмаси. – Тошкент: «Шарқ», 1997.
15. Фитрат А. Танланган асарлар: 1-жилд. – Тошкент: “Маънавият”, 2000.
16. Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий. Танланган асарлар. – Тошкент: Ўздавнашр, 1954. – 288 б.
17. Чўлпон. Адабиёт надир. – Тошкент: Чўлпон, 1994.
18. Шайхзода М. Мирзо Улугбек: Трагедия. – Тошкент: “Ўқитувчи”, 1994.

Босишга рухсат этилди 10.11.2004. Ҳажми 6,75 босма табак.

Бичими 60×84 1/16. Алади 100 нусха. Буюртма 306.

М.Улугбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети

босмахонасида чоп этилди.